

УДК 336.14

Т. В. Пасенко,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту
Київського економічного інституту менеджменту

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена проблемам бюджетного регулювання фінансових потоків в сучасних умовах. Уточнено сутність бюджетного регулювання фінансових потоків, окреслено особливості бюджетного регулювання фінансових потоків. Виявлено проблеми та обґрунтовано перспективи бюджетного регулювання фінансових потоків в сучасних умовах.

The article is sanctified to the problems of the budgetary adjusting of financial flows in modern terms. Essence of the budgetary adjusting of financial flows is specified, the features of the budgetary adjusting of financial flows are outlined. Problems are educed and the prospects of the budgetary adjusting of financial flows are reasonable in modern terms.

Вступ. Протягом останніх років питання бюджетного регулювання будь-яких економічних процесів в країні є предметами гострих дискусій. Більшість проблемних аспектів бюджетного регулювання пов'язані з недостатністю бюджетних коштів, їх неефективним перерозподілом, проблемами використання коштів на регіональному рівні тощо. Наявність таких проблемних аспектів не можна вважати аномалією, оскільки бюджетна система України є відносно молодою і за досить короткий проміжок часу свого формування вона не може претендувати на абсолютну досконалість. Саме тому пошук напрямів удосконалення моделі бюджетної системи, організації міжбюджетних відносин з урахуванням національних особливостей є надзвичайно актуальними питаннями.

Постановка проблеми. Проблема бюджетного регулювання (як на державному, так і на регіональному рівнях) присвячені праці В. Бодрова, М. Василюшеня, В. Дем'янишина, І. Запатріної, О. Кириленко, В. Опаріна, В. Стояна, В. Федосова, С. Юрія та ін. Зазначені фахівці зробили вагомий внесок у розбудову механізму бюджетного регулювання соціально-економічних процесів на регіональному та державному рівні, виявлення наслідків бюджетного регулювання для економічного життя суспільства тощо. Однак питання бюджетного регулювання фінансових потоків потребує подальшої розробки. Тому метою статті є визначення сутності та особливостей бюджетного регулювання фінансових потоків в Україні.

Викладення основного матеріалу. Як було зазначено вище, проблема економічного змісту бюджетного регулювання є дискусійною (табл. 1).

Таблиця 1. Тлумачення сутності поняття «бюджетне регулювання»

Поняття	Тлумачення
Бюджетне регулювання	Набір економічних методів, прийомів, нормативів і правових норм, дія яких направлена на реалізацію принципів бюджетного устрою країни і забезпечення їх взаємозв'язку та взаємодії [4]
Бюджетне регулювання	Діяльність органів законодавчої і виконавчої влади вищого рівня щодо розподілу і перерозподілу доходів та нормування видатків, яка здійснюється з метою збалансування бюджетів нижчого рівня [8]
Бюджетне регулювання	Сукупність заходів, за допомогою яких здійснюється розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різного рівня з метою фінансового вирівнювання [2].
Бюджетне регулювання	Метод здійснення державою функцій управління соціально-економічними процесами при використанні бюджетних відносин [3, с. 233]
Бюджетне регулювання соціально-економічних процесів	Організована державою діяльність щодо використання всіх аспектів фінансових відносин з приводу розподілу коштів з метою коригування процесів суспільного відтворення [10, с. 76]
Бюджетне регулювання	Відображає процеси політичного, народногосподарського значення, за допомогою яких вирішуються загальнодержавні завдання із забезпечення економічного зростання, розвитку продуктивних сил, покращення добробуту населення, усунення розбіжностей у рівнях розвитку окремих територій, фінансування місцевого самоврядування, вирішення національних проблем [7, с.7]
Бюджетне регулювання	Діяльність органів законодавчої і виконавчої влади вищого рівня щодо розподілу і перерозподілу доходів та нормування видатків, яка здійснюється з метою збалансування бюджетів нижчого рівня [1, с. 833].
Бюджетне регулювання	Використання сукупності інституційно-інноваційних засад у бюджетному процесі, застосуванні системи показників ефективності та результативності бюджетних програм, яка ґрунтується на класифікації бюджетних програм відповідно до їх спрямованості з урахуванням особливостей кожної класифікаційної групи, що створить відповідні умови для ефективного бюджетного впливу на результативність та якісний рівень економічних перетворень [5, с. 4]
Бюджетне регулювання	Економічні стосунки, пов'язані з територіальним розподілом і перерозподілом національного доходу для забезпечення необхідними коштами потреб соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць [9, с. 89].

Джерело: складено автором

Як видно з таблиці 1, бюджетне регулювання розглядається у вузькому значенні (як перерозподіл коштів між бюджетами різних рівнів з метою вирівнювання), так і у широкому, коли бюджетне регулювання розглядається як система економічних відносин, спрямованих на конкретний об'єкт регулювання (соціальний або економічний розвиток, регіональні або державні процеси тощо).

З точки зору бюджетного регулювання фінансових потоків, цей процес не можна розглядати лише як діяльність, пов'язану з перерозподілом бюджетних

ресурсів. Це зумовлено, передусім, специфікою природи фінансових потоків, які одночасно можуть виступати як об'єкт регулювання (коли існує необхідність скеровування фінансового потоку у потрібному напрямі), так і одним із засобів регулювання процесів соціально-економічного розвитку (акумулювання чистого фінансового потоку дозволяє створити необхідний запас фінансової міцності на визначеній території).

Фінансовий потік як об'єкт регулювання є специфічним явищем, яке залежить не тільки від макроекономічної кон'юнктури, але і від соціально-політичних настроїв у суспільстві. Саме тому будь-які зміни у регулюванні фінансових потоків можуть викликати неочікувані реакції з боку суспільства. Іноді навіть, жорсткого характеру. Зміни суспільно-політичного клімату в суспільстві здатні створювати перешкоди на шляху іноземних фінансових потоків (мова йде не тільки про іноземні інвестиції, але і фінансові потоки з боку міжнародних фінансових організацій). До того ж фінансові потоки на регіональному та державному рівнях мають свої відмінності, які також впливають на процес бюджетного регулювання та вимагає застосування інструментів, відповідних конкретній ситуації. Так, наприклад, розглядаючи прями іноземні інвестиції у складі фінансового потоку та розробляючи заходи щодо стимулювання їх залучення в економіку України, необхідно враховувати реакцію іноземного інвестора на те, яким чином відбувається фінансування пріоритетних для держави напрямів. Якщо фінансування відбувається із залученням бюджетних коштів, інвестор це сприймає як серйозність намірів держави у стимулюванні економічного розвитку і як своєрідний орієнтир при прийнятті рішення щодо вкладання коштів.

Підсумовуючи зазначене, бюджетне регулювання фінансових потоків будемо розглядати як економічні заходи, направлені на гармонізацію та синхронізацію фінансових потоків держави з метою забезпечення бажаного рівня економічного розвитку. З цієї точки зору бюджетне регулювання фінансових потоків відображає політико-національні процеси, які вирішують завдання щодо забезпечення економічного зростання та вирішення внутрішніх проблем країни.

У процесі розбудови системи бюджетного регулювання вітчизняні законодавці орієнтуються на досвід зарубіжних країн, де центральні позиції обіймають ідеї бюджетної децентралізації. Основа фінансової децентралізації – це реалізація принципу зменшення впливу центру на розвиток регіонів, що забезпечується через відповідний розподіл функцій, а це, у свою чергу, вимагає формування достатніх фінансових потоків на регіональному рівні.

Наявність розбіжностей у формуванні і реалізації економічного потенціалу будь-якої території в межах країни є нормальним явищем, яке обумовлене природною диференціацією природно-ресурсних та економічних умов розвитку відповідної території. Однак глибока диференціація, яка викликана не тільки суто регіональними відмінностями, але і деформованим рухом фінансових потоків, є аномальним явищем.

Аналіз центральних проблем бюджетного регулювання фінансових потоків дозволив обґрунтувати певні напрями їх вирішення (табл. 2).

Таблиця 2. Проблеми бюджетного регулювання фінансових потоків та напрями їх вирішення

Сутність проблеми	Напрямы вирішення
Слабкість власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування, що обмежує формування власних фінансових потоків на рівні регіонів	Створення передумов для розбудови власної ресурсної бази діяльності органів місцевого самоврядування
Реформа податкової системи, яка ще більше скоротила доходи можливості генерування фінансових потоків на місцях (наприклад, скасування ринкового збору в таких містах, як Харків, Чернівці, Хмельницький призвели до значних втрат бюджету)	Пошук альтернативних джерел наповнення місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок податку на майно
Перспектива справляння податку на майно	Прописаний у Податковому кодексі порядок справляння податку на майно не сприятиме збільшенню обсягів фінансових потоків, а тим більше їх гармонізації та синхронізації. Це вимагає внесення змін у порядок оподаткування податком на майно в контексті зниження ставок оподаткування з одночасним розширенням бази оподаткування
Система функціонування міжбюджетних трансфертів, яка породжує утриманство, знижує ефективність використання фінансових потоків та сприяє їх односторонньому руху без відповідної віддачі	Реформувати систему міжбюджетних трансфертів з акцентом на зацікавленість органів місцевого самоврядування у ефективному використанні наявного фінансового потоку як головної умови залучення наступного
Синхронізація доходів і витратків місцевих бюджетів	Може бути досягнуте завдяки удосконаленню формування доходної частини місцевих бюджетів та завдяки удосконаленню системи бюджетного вирівнювання
Реакція бюджетного регулювання на зміну фази економічного циклу	Скорочення тривалості фаз ділового циклу вимагає універсалізації бюджетного регулювання, у першу чергу у контексті пристосування до частих змін економічної кон'юнктури, що виключає розробку двох систем бюджетного регулювання, одна з яких буде використовуватися у період ризи, а інша – у період поживлення економіки.

Джерело: складено автором

Виходячи з цього, механізм бюджетного регулювання фінансових потоків має враховувати такі аспекти:

пріоритетність ринкових механізмів у регулюванні фінансових потоків;

збалансованість фінансових потоків як головна умова макроекономічної стабільності;

синхронізація фінансових потоків, як головна умова забезпечення повного фінансування необхідних напрямів у діяльності регіонів.

Висновки. Таким чином, формуванню та розвитку бюджетного регулювання фінансових потоків в Україні притаманні певні проблеми, які зумовлені історичними та національними особливостями. Вирішення зазначених проблем дозволить досягти збалансованості руху фінансових потоків, що є однією з базових передумов забезпечення економічного зростання. Перспективою подальших досліджень є кількісна оцінка впливу бюджетного регулювання на фінансові потоки країни.

Список використаних джерел

1. Бюджетний менеджмент: Підруч./ [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. Василенко М.М. Реформування міжбюджетних відносин в умовах ринкової трансформації економіки України/ М.М. Василенко./ Автореф. дис. канд. ек. наук. спец. 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг, кредит. – К.: 2003. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: [монографія]/ В. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
4. Електронний словник [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnyk.net/?swrd=%D0%A4%D0%86%D0%A1%D0%9A>.
5. Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання. автореф. дис. д.е.н., К.: НДФІ – 2008. – 37 с.
6. Котлер Ф., Касліоне Дж. Хаотика: управління та маркетинг в епоху турбулентності/ Ф. Котлер, Дж.А. Касліоне [пер. з англ. під ред. Т.В. Співаковської, С.В. Співаковського]. – К.: Хімжест, ПЛАСКЕ. – 2009. – 208 с.
7. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід: Наук. монографія/ [В. Бодров, О. Кириленко, Н. Балдич, О. Дацій та ін.]; за ред. В. Бодрова. – К.: В-во НАДУ, 2006. – 296 с.
8. Словopedia. – Електронний ресурс. – Режим доступу: www.slovopedia.org.
9. Юрій С.І., Дем'янишин В.Г. Антологія бюджетного механізму. Монографія. – Тернопіль: Економічна думка. 2001. – 250 с.
10. Юрій С.І. Казначейська система: Підруч./ С.І. Юрій, В.І. Стоян, О.С. Даневич. – 2-ге вид. змін. й доп. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"